

Володимир МАНЖОЛА,
*професор кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ-МІЖНАРОДНИКІВ: СПОГАДИ, СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Далекого 1972 року мені пощастило стати студентом щойно відновленого факультету міжнародних відносин та міжнародного права Київського державного університету імені Тараса Шевченка. Рішення про вибір спеціалізації «Міжнародні відносини» було ухвалене за декілька місяців до вступної кампанії і стало шоковим не тільки для моїх батьків, а й для мене самого з огляду на річну підготовку із репетитором з математики до вступу в Київський політехнічний інститут. Але жага до чогось новаторського та невідомого взяла гору. Так кафедра міжнародних відносин та зовнішньої політики, факультет міжнародних відносин та міжнародного права, а згодом Навчально-науковий інститут міжнародних відносин стали для мене не тільки альма-матер, а й доміvkою аж до сьогодні.

У перші роки навчання мені здавалося, що я потрапив на історичний факультет спеціалізації «Міжнародні відносини»: надто багато було тут суто історичних дисциплін, як-от історія країн Європи та США, Азії, Африки, Латинської Америки, СРСР, соціалістичних держав. Історію ж міжнародних відносин та зовнішньої політики сприймали лише як складник всесвітньо-історичного процесу. Тоді це було природно, адже кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики разом зі спеціалізацією «Міжнародні відносини», а також студентів і викладачів перевели з історичного факультету після майже двадцятирічної діяльності там.

Лише з плином часу я усвідомив, що програма підготовки спеціалістів на факультеті міжнародних відносин та міжнародного права була революційною, новою й абсолютно міждисциплінарною: історія і теорія

міжнародних відносин органічно поєднувались із міжнародно-правовим, міжнародно-економічним і міжнародно-дипломатичним блоками, з ґрунтовним вивченням іноземних мов. Ба більше, її реалізовували у справжньому міжнародному середовищі, бо більшість студентів були громадянами іноземних країн — соціалістичних, капіталістичних, «третього світу». Це була міжнародна практика під час навчання.

Ідеологом і потужним «двигуном», що сприяв відновленню факультету, став Гліб Цветков. Йому вдалося зібрати сильну команду професорів, викладачів і практиків-міжнародників. Здібний лектор, оратор, викладач, дослідник, учений, самобутній організатор освітнього процесу, щирий і усміхнений, Гліб Миколайович виховав не один десяток учнів, підготував кілька сотень послідовників, тисячі міжнародників.

Значна кількість фахівців-міжнародників дала змогу впевненіше вступити в нову еру — незалежної України, повноправного члена світового співтовариства.

Нова епоха після завершення холодної війни вимагала інших підходів до підготовки спеціалістів. Зокрема, з середини 90-х років на кафедрі міжнародних відносин та зовнішньої політики почали активно розбудовувати методичну школу підготовки політологів-міжнародників. Поява нової наукової спеціальності сприяла глибокому трансформуванню змісту та формату дослідницької й освітнянської діяльності.

Започатковано системний підхід як до вивчення історії міжнародних відносин, так і до дослідження цього явища в усіх сучасних виявах. Світова політика та міжнародно-політичні процеси стали невіддільною частиною дослідницьких й освітнянських змагань.

Проблематика конфліктогенності, міжнародних конфліктів, політика щодо нерозповсюдження ядерної зброї, розширення ЄС і НАТО, інтеграційні процеси в Європі, Латинській Америці та Південно-Східній Азії, безпека в Перській затоці, на Близькому Сході, в Європі та Середземномор'ї, зовнішня політика України та інших держав стали об'єктами дослідження в десятках дисертацій викладачів і аспірантів кафедри.

2012 року вперше в історії Державну премію України в галузі науки і техніки було вручено викладачам кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики за цикл підручників із міжнародної проблематики «Україна в світовій політиці».

Ще одним кроком назустріч запитам часу стала низка півторарічних освітньо-професійних програм, як-от «Зовнішня політика та національна безпека», «Екологічна та енергетична безпека в міжнародних відносинах» тощо, за випускниками яких (зокрема і дворічної науково-освітньої) «полюють» роботодавці державних, аналітичних, комерційних і міжнародних структур. Це підтверджує досвід реалізування англомовних

програм — «Східноєвропейські дослідження» та «Європейські студії», за якими навчалися студенти з Великої Британії, Вірменії, Грузії, Індії, Литви, Марокко, Нігерії, Німеччини, Папуа — Нової Гвінеї, росії, США, Туреччини і Франції. Очікуємо на їхнє відновлення в найближчому майбутньому.

Упродовж останніх п'яти років ми реалізовували освітню програму «Міжнародні відносини» у форматі спеціальності, яку вигадали міністерські бюрократи, — «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Така назва вводила в ступор багатьох колег в освітянському світі. Стандарти спеціальності 2020 року сприяли закріпленню міжнародного профілю цього «тригольного дракона» та стабілізації різноманітних освітянських програм.

Повернення до спеціальності «Міжнародні відносини» — це повернення до нормальності. Водночас це й нові виклики, пов'язані з кардинальними змінами світового порядку, міжнародних процесів глобального і регіонального рівнів, а також з потребою повернення до нормальності зовнішньополітичних доктрин, стратегій та самих уявлень про міжнародні відносини і зовнішню політику в сучасному світі.

Попереду багато кропіткої роботи, щоб забезпечити новий рівень підготовки фахівців-міжнародників в Україні. Вимоги до них мають стати такими, як до хірургів і саперів: насамперед це виживання, безпека і незалежність самої України.

Volodymyr MANZHOLA,
*Full Professor, Department of International
Relations and Foreign Policy of the Educational
and Scientific Institute of International
Relations of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

TRAINING OF INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALISTS: REFLECTIONS, CONTEMPORARY CONTEXT, AND FUTURE PROSPECTS

Abstract. The author recounts his decision to study at the Faculty of International Relations in 1972. He highlights that during the early years of his studies, the curriculum emphasised the history of European and American countries, Africa, Latin America, Asia, the USSR, and socialist countries. Over time, the author understood the specificity of studying at the faculty, its interdisciplinarity, and innovation. During that period, the merging of the history and theory of international relations with subjects like international law and economics occurred naturally, underlining the significance of thorough foreign language study.

Furthermore, the author mentions the crucial role played by Hlib Tsvietkov, who taught dozens of well-known students and hundreds of followers. These professionals enabled Ukraine to confidently enter the new post-bipolar era of international relations with the restoration of independence.

Since the 1990s, the international relations education programme has gradually and qualitatively changed. Initially, the transition from training historians-internationalists to political scientist-internationalists occurred, accompanied by changes in thematic content and focus during the training process. An advantage was the launch of educational programmes with foreign educational institutions.

Finally, the author emphasises that today, considering the new challenges of a dynamic world, it is necessary for the training of international relations specialists to return to the International Relations speciality and further improve the quality of training for international relations professionals, on whom Ukraine's survival, security, and independence depend.

Keywords: Institute of International Relations, training, international relations specialist, education.